

LA PINTURA COM A EXPRESSIÓ DE L'HOME

ENRIC ORTUÑO

Va començar a dedicar-se a la pintura quan tenia 15 anys i va iniciar-se a la Llotja de Barcelona. Un any més tard marxà a Caracas a ampliar estudis. A partir dels 17 anys va establir-se a *Firenze* on ha treballat prop de 20 anys dedicant-se exclusivament a la pintura, amb exposicions continuades i ininterrompudes a tot arreu d'Itàlia, cosa que li ha permès conèixer de prop l'evolució artística italiana i els seus artistes més representatius. S'ha dedicat intensament a la pintura, i ha realitzat col·lectives a París, on va gaudir de la companyia i l'estudi de Picasso, i a Zuric. Té col·leccions privades a Sud-Amèrica. Actualment exposa a Ginebra.

L'ACTUALITAT PICTÒRICA. LA CRÍTICA

Com veus la pintura que es fa avui en dia aquí a Catalunya?

Penso que avui en dia es pinta molt bé, a totes les parts del món, i a Barcelona, en concret, hi ha pintors boníssims. Això no vol dir que no es podria fer molt més del que es fa, però vivim en una societat que està estructurada de tal manera que no sorgeix tot allò que hauria de sorgir.

Què vols dir amb això que «no sorgeix tot allò que hauria de sorgir»?

Ben bé no ho sé. Què voleu que us digui. Jo parlo per mi mateix. Faig coses, pinto, no crec que sigui el millor pintor d'Espanya ni d'enlloc, però crec que sóc un pintor més, dels bons pintors que hi ha, i en canvi, em costa moltíssim. Ara he fet coses a Ginebra, i sé que s'estan venent coses meves a París a bon preu, i en canvi, aquí sóc l'il·lustre senyor Enric Ortuño, desconegut. Vull dir que no hi ha cap esforç per part de les galeries, dels col·leccionistes, de les institucions, per plantejar-se el problema que una ciutat com Barcelona té més artistes que els que representa.

Si no surten més artistes és perquè les estructures no ofereixen les possibilitats. Seria interessant que en sorgissin més perquè n'hi ha, i n'hi ha molts. El que jo em trobo aquí és que tot és bastant tancat. El clima cultural és, una mica, una trobada de fantasia. Aquí no hi ha una planificació cultural; sé que això no es fa en un dia ni en dos, i sé que se'n paguen les conseqüències. Quan jo vaig estar a Itàlia vivia, als 18 anys, de la meua pintura, ¿aquí, quin pintor viu de la seva pintura a aquesta edat? Cap, ningú. Jo tinc por dels països que tenen tres o quatre pintors assenyalats amb els dits, en realitat, hi hauria d'haver aquests quatre i 20.000 més amb el carnet de pintor. De vegades penso per què me'n vaig anar d'aquí, i fou per la soledat que tenen certs treballs. Avui encara observo aquest fenomen, i em dic: és preocupant.

¿No creus, però, que això és una cosa congènita de la gent d'aquí, del temperament d'aquest país? Això passa amb els escriptors, els filòsofs, que han de ser reconeguts en altres llocs...

Sí, d'acord, però no deixa de ser trist. A més, jo he estat a Firenze durant 20 anys. A Firenze sóc reconegut, sóc un *fiorentino*, no pas un estranger, i en canvi he estat un català que era allà, un espanyol que era allà. ¿I com és que en un lloc tan difícil com Firenze se'm reconeix com un fill, com una persona normal i corrent, com un artista més

dels que hi ha? Per exemple, l'any passat quan hi vaig ser, els millors artistes de les acadèmies, els artistes toscans que vaig conèixer fa 25 o 30 anys quan em veien ho deixaven tot per estar amb mi, i jo per estar amb ells. Hi ha una comunitat, allà, un sentit de les relacions humanes que aquí no existeix, i això és trist. Per què? Segurament perquè Firenze és una ciutat adient per a això, una ciutat petita, on es viu l'art. Els nens aprenen la història de l'art i, en realitat, l'aprenen caminant pels carrers, i llavors, existeix aquella estranya convivència entre els artistes. Aquí això no passa, has d'anar a cercar tal senyor o tal altre i es perd molta cosa pel camí.

Pots explicar la teua pintura?

No, no la puc explicar; en tot cas la meua teoria sóc jo mateix. Quan, de vegades, me l'expliquen me l'escolto amb passió perquè em dic: mira, quant en saben!

Què opines dels crítics?

Que són útils si són seriosos.

Pot un crític canviar la direcció d'un pintor?

Sí, i en mal.

La crítica t'ha fet canviar l'estil de pintura?

No, mai. Tot depèn de qui t'ho diu.

No creus que el pintor té dificultat d'expressió per a utilitzar un llenguatge que no és el seu?

Sí, clar que sí.

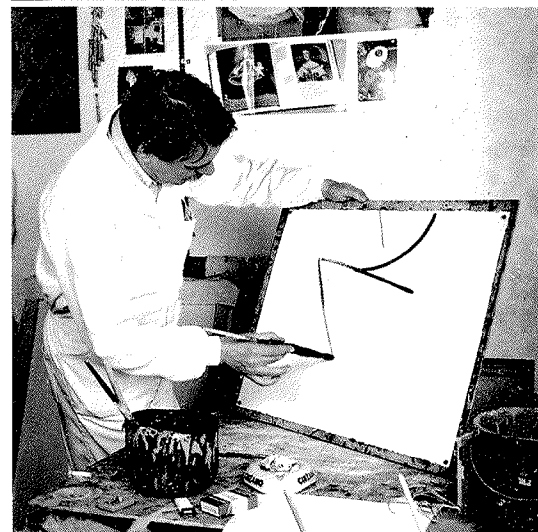
Què en penses, de les entrevistes?

Entre amics m'agraden molt.

Penses que la gent del carrer s'interessa per la pintura?

Penso que l'individu ja està compromès amb la societat contínuament, l'única cosa és que n'ha de prendre consciència. L'home del carrer és bastant oblidat, i per això no s'hi pot interessar, únicament s'interessa per les coses més essencials, més vitals. S'oblida contínuament l'home. Llavors, jo no puc dir que aquell home tingui culpa.

A mi, m'han ensenyat, o m'han volgut ensenyar, que tot allò que fa l'home és vàlid. D'acord, tot el que fa l'home és vàlid. Ara bé, no és cert que tot el que faci sigui equivalent. Això no m'ho crec. Quan em diuen que per ser comunista has de pensar que tot el que fa el fuster és tan important com el que fa l'artista, dic que no. No caiguem en el simplisme de creure que totes les coses són iguals. Això no és veritat. Hi ha valors de les coses i cada cosa té els seus valors, i no tots són iguals, perquè, si no, totes les coses serien planes i no és cert, les coses tenen volums, alts i baixos.

Quin mètode didàctic segueixes a la teva escola?

El més important és que els nens aprenguin a tenir un llapis a la mà, a tractar amb el material, a saber copiar una línia, copiar una figura, després que la interpretin i sorgeixi una cosa important. Han de saber un mínim de l'ofici, del que és la pintura. Després, un o dos dies a la setmana, fem pintura lliure, informal. Sobretot procuro ensenyar-los a introduir-se en el món de la pintura avui en dia.

LES RAONS DE LA PINTURA, CUBISME, SURREALISME, DADA

Parlem una mica del que fas, de la teva pintura. Quines són les teves referències pictòriques més immediates?

Doncs, mira, com que jo sóc un clàssic, vaig començar estimant Picasso, i Picasso, és clar, és un clàssic. Des de petit ja portava coses de Picasso reproduïdes a l'escola. Jo sóc un picassia d'educació, i Picasso m'ha ajudat molt. Llavors, sóc un clàssic.

Què vas aprendre de Picasso? Les formes, el cubisme...

No, de Picasso vaig aprendre a ser una persona força lliure. No lliure del tot, perquè això és molt difícil, ja que sempre hi ha arrels, coses que tu no has fet, etc. En la meva persona, però, hi ha força d'un concepte de llibertat. Picasso és Picasso en moltes manifestacions de la seva creació, i és un home que és capaç de molt. S'ha insistit molt sobre la capacitat visiva de Picasso. El que és important és que ell fou capaç de fer allò en un món d'una creació impressionant com era el París d'aquella època, que no era permissiu. Picasso va dir que no feia allò que feia perquè ho hagués de fer, sinó perquè *sabia* que ho havia de fer, i *sabia* que el temps era just per fer-ho. Ell va ensenyar, no a mi, sinó a molta gent, a ser lliure en la manera d'expressar-se: l'art és una vocació de dia a dia, dia a dia aprens coses.

Ell et va ensenyar això, però, a través de la pintura i no explicant-t'ho.

Sí, clar. Picasso s'enamorava de tot, va saber interpretar Toulouse-Lautrec, Cézanne, Matisse, la plàstica de l'escultura negra. Fou el més gran copiadore de tot, en ombres, sense que es veiessin els seus ulls; però ho va saber fer, perquè sabia que les coses no comencen per quelcom, sinó que comencen per res, simplement

buscant. Aquesta ha estat, humilment, la meua manera de mirar la pintura. La pintura no és un monstre que se't vol menjar, sinó una cosa que no existeix. Poques vegades pots fer coses que et donin satisfacció com a persona. La pintura és un joc que quasi arriba a la màgia. Les coses sorgeixen per amor i, de vegades, per senzillesa. Per mi, l'espontaneïtat, el gest, és important. Tot això recollit a través de la petita cultura que pots tenir, fa que tot el que sorgeixi ho aprofitis.

Vas conèixer Picasso personalment, no?

Sí, vaig allotjar-me a casa seva durant una temporada. Vaig anar de Firenze a Cannes amb *auto stop* i allà vaig conèixer la dona del dentista de Picasso. Després me'l van presentar i vàrem establir relació.

Explica'ns altres referències. De Picasso tenim l'aventura cubista, el cubisme. I del surrealisme?

El surrealisme m'interessa, m'agrada. Penso que el surrealisme neix a Espanya, com moltes altres coses. Es concreta com a moviment cultural a França, però els espanyols han estat sempre surrealistes. Goya és surrealista. Una cosa es concreta perquè tot un sistema cultural es crea al seu voltant, se'n fan els fonaments. Ara bé, els antics frares espanyols ja eren surrealistes, Espanya és un país surrealista, nosaltres som els pares del surrealisme, inconscients.

Els pares teòrics són els francesos, llavors?

Això sí, els francesos han sabut adaptar un sistema cultural, nosaltres mai. L'espanyol, però, és surrealista. Fixem-nos en Goya i Delacroix. Goya és vint anys més jove que Delacroix i és surrealista, mentre que Delacroix és realista. A França, el gran surrealista, Max Ernst, va ser ignorat a les files surrealistes durant 25 anys. El surrealisme neix a França, d'acord, però s'hi troba gent de tot arreu, Giorgio de Chirico, Luis Buñuel, és un moviment internacional, un pensament comú que existia a moltes parts del món. Brueghel era ja un surrealista. Els dibuixos de Goya són somnis surreals. Joestic parlant com a pintor i com a investigador de les coses, i l'home crea, segurament, les coses abans que s'estructurin.

I Miró, que representa el surrealisme que es dona aquí a Catalunya?

El treball de Miró és un treball conceptual surrealista que és capaç de transformar la visió realista en surreal, en informal. Miró, per mi, és un dels grans pintors que ha tingut el nostre temps. Jo sóc un enamorat de Paul Klee, però no deixo de veure que Paul Klee és un intel·lectual. Miró, en canvi, no ho és, és un creador, un participador, anticipa la cultura, la transforma, la crea, fa espais en què es formen coses.

I de l'altra gran surrealista català, que és Salvador Dalí?

Jo penso que Salvador Dalí és un gran acadèmic i un gran surrealista com a persona i com a institució, ell és una gran escaparata, ell és el teatre, és la vida. Sense Dalí no existeix Dalí, i sense Miró existeixen els seus quadres. Jo crec que Dalí és un pintor bastant mediocre com a executor.

Després de la II Guerra Mundial es produeix un capgirament en el món artístic. Constantment els moviments s'anul·len entre si i se succeeix una superació de formes i tendències que accelera el ritme trepidant de l'evolució plàstica. Informalisme, expressionisme abstracte, art cinètic, art conceptual, etc. Tot això és una dialèctica en què les avantguardes es mengen unes a les altres. ¿Com veus l'avantguarda, què representa o què ha representat?

De vegades els artistes creen l'avantguarda, i de vegades no. En ocasions sorgeix d'uns contactes en què això o allò altre es fa perquè ha estat guiat. Parlar de motius avantguardistes és una cosa que funciona poc. Avui ja tenim l'experiència suficient per a pensar que l'art és lliure i podem escollir: A través de la investigació o de la creació poden sorgir infinits pintors, cadascun dels quals serà diferent de l'altre. Es poden donar noms als moviments, però són interessos que avui ja quasi no existeixen. Avui l'artista és lliure d'escollir el figuratiu, l'abstracció, l'informal. L'artista té la possibilitat més gran que mai, si és artista clar, de crear coses que no tenen cap motiu per ser designades amb un nom.

¿Creus, llavors, que el terme «avantguarda» pertany més al món de la crítica que no pas al de la pràctica?

Sí. Són els crítics que vénen al darrera i utilitzen paraules. El títol del quadre de Picasso, *Les Demoiselles d'Avignon* va ser donat pels crítics quan, per Picasso, eren les dones de les Rambles de Barcelona. També hi ha, però, la part positiva dels crítics, que estructuren els pensaments i donen caràcter intel·lectual a unes emocions, cosa que l'artista no és capaç de fer. Ser avantguardista és vejar el ridícul.

Creus en el saber i en el coneixement? Respecte a la pintura, Wassily Kandinsky formalitza, en el seu moment, el saber, i fa de la pintura una ciència, escriu dos llibres on exposa la seva teòrica pretesament científica: «De lo espiritual en el arte» i «Punto y línea sobre el plano». Aquests llibres tenen un to marcadament científic: què penses de la matemàtica en la pintura?

Mira, jo dic que una equació matemàtica és una equació matemàtica i una equació artística és una equació artística,

però no són iguals. Existeix l'equació, el final i la perfecció de les coses, que és una matemàtica. Es pot arribar a la perfecció, però s'hi arriba en la matemàtica més que en la pintura. Kandinsky atribueix una matemàtica a la seva pintura per la consciència que té del seu treball, però el que diu no és el que pot fer. Jo no crec que Kandinsky sigui un matemàtic que pinta, ell arriba a l'equació d'una cosa amb la substància, i aquest resultat final pot ser tan perfecte com pot ser-ho una equació matemàtica.

Una cosa es qualifica de matemàtica perquè no admet l'error, i quan observa l'error, l'assenyala i l'explica.

La pintura té sempre una respiració més humana. La matemàtica és humana, però l'equació és aquella. La pintura té una equació però aquella equació dona el respir etern, viu en la seva eternitat; la matemàtica no, es queda allà.

LA PINTURA I EL COMPROMÍS SOCIAL

Creus que els pintors han d'estar compromesos amb la societat? Ets comunista...

Jo vaig arribar a Itàlia quan tenia disset anys i el primer que em van donar per boca era: comunista més artista, ho diu Gramsci. Després, amb el temps, t'adones que ets comunista perquè ets artista. Jo sóc artista per a la societat dels homes. Una cosa m'ha quedat, que és important: és el meu saber, allò que he après i el que m'ha fet ser persona; ara bé, jo no donaria tot això a una paraula. No es pot atribuir res a una sola cosa. Jo, perquè he estat o sóc comunista, no sóc pintor, m'explico? M'ha servit perquè a la meua època era natural que els joves i els homes lluitessin per una sèrie d'ideals i de coses més justes, perquè era segurament el Renaixement de la comprensió de les coses. Quasi es pot dir que fa 50 anys que l'home començava a sorgir com a individu, a voler tenir la seva identitat. Jo sóc part d'aquest corrent. A Itàlia ho van espantillar els artistes que volien formar part del Comitè Central del Partit Comunista. Eren artistes i eren bons artistes, Renato Guttuso i molts d'altres que van passar pel realisme socialista. Doncs bé, això ha costat al patrimoni del pensament italià, que aquest país es desenvolupi molt més en un determinat terreny de l'art (el del realisme socialista) i n'ignori d'altres. El fet d'haver establert que un comunista hagi de ser d'una determinada manera i hagi de crear una filosofia

d'una escola ha provocat que el país italià, en pintura, sigui un país endarrerit com ho és ara, perquè no s'ha posat al dia. En el terreny de la plàstica Itàlia ha estat un país que ha forçat massa la mà. Nikita Khruixtov va dir que l'art abstracte és una porqueria, i la pintura realista socialista va agafar allò quasi com a bandera. Què va passar? Que es va dividir el país en nord, sud i centre. El Centre, Reggio Emilia, la Toscana, es va quedar amb un tipus de pintura realista, quasi figurativa; al Nord va sorgir la pintura moderna contemporània. I jo sempre ho he dit: atenció perquè això segurament no és així, i no ho era. Per altra part, penso que l'home, avui, ja està capacitat per a caminar sol.

Per tu, què és més important: l'esperit tècnic o l'esperit d'inspiració?

En un artista totes dues coses han d'anar lligades. És el cas de Van Gogh: aplica allò que ha après a la seva creació, a allò que està realitzant. No sorgeix l'espontaneïtat immediata, sinó també el saber. És un home que es preocupa de tot, és un autodidacte, però fins a cert punt.

Hi veus cap limitació, a la pintura? Pot ser que arribi un moment en què ja no es pugui fer res més? Ha arribat al sostre, la pintura?

A l'individu, en la seva pintura i encara que sigui molt gran, sí que li veig limitació, però, no li veig limitació a la creació.

S'està arribant a una mort de la pintura?

No, per mi, no.

No t'interessaria crear tècniques mixtes?

Sí, és clar que sí, a mi m'interessa tot allò que m'ajudi a crear. Jo no em tanco a res. El perill és que es pugui acabar l'individu com a pintor. A mi en pot servir tot.

En la pintura va arribar un moment que és molt important per al tema que tractem ara de la mort de l'art. És el tema de l'art conceptual, un moviment que aquí a Catalunya, va aparèixer durant els anys 70, i que va proposar que no es pogués comerciar amb l'art fent obres que es destruïssin al cap d'un temps d'ésser exposades. Com el veus tu, el moviment de l'art conceptual?

Respecte a això, jo sempre he tingut una crítica subtil. La principal és que em trobo al davant amb l'artista que protesta a la societat per una sèrie de coses, i les manifesta en el que fa. Aquesta gent a mi m'interessa. Ara bé, jo no crec en la negativitat de les coses. Crec que la lluita va més enllà de l'anul·lació de les coses. L'instrument creatiu pot ser des-

truït, però ha de servir per a aquella lluita en què, destruint, creen l'acte.

Un dels primers artistes conceptuals es remunta, en la història, a un dels primers artistes d'aquest segle: és Marcel Duchamp, que trenca amb el cubisme, i amb el sistema clàssic de l'obra artística. Duchamp exposa un urinari en una galeria, l'agafa com a element artístic.

Jo no estic defensant que solament allò perenne és interessant, sinó tot allò que fa que l'home creixi.

El trencament de les tendències entre si no és perjudicial, en certa manera? No és perjudicial l'anul·lació de les avantguardes?

Crec que no, que arribes a l'època consumista. Darrerament penso que moltes coses poden sorgir per arquitectura. L'arquitectura és molt important en la història de la pintura. Quan hi ha un canvi en arquitectura també es fa en el terreny de la pintura. Sempre he pensat de fer estructures de piràmides que estiguin sustentades en l'espai, que es pot crear tot Barcelona en un espai. Tot té un perquè, tot va lligat.

Tu ets pintor i vas començar a practicar la pintura des de petit, de jove. ¿Per què va ser la pintura, i no pas la música, la literatura o altres arts? ¿Vas canalitzar la teva càrrega artística amb la pintura o va ser la pintura que et va formar com a artista? Primer artista o pintor?

Bé, el meu pare era poeta, recordo que, de petit, el veia escrivint a les nits i et podria dir que hagués pogut ser poeta o escriptor. A casa meva no hi havia cap artista pintor, plàstic. De petit, ho traduïa tot amb un llapis i una pintura, per exemple copiava un retrat a ploma de Goya. Per mi, tot era un sentiment plàstic. No he tingut dubtes, si no vaig ser músic és perquè no havia de ser músic. Tot ho he fet en pintura.

ANTONI GUAL
CARLES RUIZ

Fotografies
FRANCESC MARTY